

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються актуальність впровадження змішаного навчання у освітній процес, його переваги, моделі та перспективи в контексті викладання англійської мови. Продемонстровані можливості оптимізації процесу викладання англійської мови у вищому навчальному закладі. Наведені приклади роботи з онлайн-ресурсами та сервісами, які є оптимальними як для індивідуальної роботи, так і для групової діяльності студентів. Аргументується твердження про те, що поєднання традиційних методів навчання і онлайн технологій є ефективним засобом оптимізації, інтенсифікації та індивідуалізації процесу викладання англійської мови. Робиться висновок, що змішане навчання сприяє підвищенню якості мовної підготовки студентів, а також створює передумови для реалізації концепції безперервної самоосвіти протягом всього життя.

Ключові слова: *змішане навчання, онлайн-ресурси, електронні інструменти, інформаційні технології, моделі змішаного навчання, викладання англійської мови, іншомовна освіта.*

The authors discuss the relevance of implementing blended learning in higher education as well as its advantages, models and prospects in the context of teaching English. Possible ways of optimizing teaching English in a higher educational institution are offered. Examples of using online tools and services which proved to be efficient both for individual and group work are given. The authors provide overviews of Padlet, Google Classroom, Voki, Quizlet, Quizziz and Google Forms as well as list useful online platforms with educational video resources. Benefits and functional aspects of these resources are emphasized. Special attention is paid to the role of a teacher and the importance of material selection and interactivity. It is stated that the combination of traditional teaching methods and online technologies is an effective means of optimizing (choice of most rational forms and methods of learning, taking into account natural abilities and characteristics of students), intensifying (an increased amount of time is spent on independent work of students, a wide selection of educational material) and individualizing (the most appropriate selection of methods, forms and means of teaching to achieve the desired results) the process of teaching of English. It is concluded that blended learning contributes to improving the quality of language learning as well as provides background for implementing the concept of lifelong

learning. It also enhances students' motivation and helps to organize their individual work.

***Key words:** blended learning, online resources, electronic tools, models of blended learning, teaching English, language education.*

Вступ і постановка проблеми. Одним із перспективних напрямків у сфері освіти на сьогоднішній день за умов стрімкого зростання застосування засобів інформаційних та комунікаційних технологій є концепція змішаного навчання (blended learning).

Цей термін вперше був застосований у бізнес-середовищі у зв'язку із корпоративним навчанням [4], потім ним почали оперувати в галузі вищої освіти, а згодом і в контексті викладання та навчання іноземним мовам. Існує багато дефініцій цього поняття, але всі дослідники сходяться у тому що, “змішане навчання” - це інтеграція електронних засобів та традиційного процесу навчання. Розмірковуючи над цим поняттям, кожний дослідник робить певні важливі акценти. Наприклад, D. Garrison та N. Vaughan наголошують, що основний принцип змішаного навчання полягає в тому, що аудиторне усне спілкування та письмове онлайн спілкування оптимально інтегровані таким чином, що сильні сторони кожного з них складають унікальний досвід навчання, який відповідає певному контексту та поставленій освітній меті [2 с. 42]. J. Watson зазначає, що змішане навчання поєднує в собі доступ до навчального контенту в Інтернеті з найкращими можливостями взаємодії в класі та інструкціями для персоналізації навчання, дозволяючи диференціювати навчання в залежності від студента [7, с. 4]. Дійсно, сьогодні змішане навчання може означати будь-яке поєднання різних методів навчання, різних навчальних середовищ, різних стилів навчання. Узагальнюючи можна сказати, що ефективна реалізація змішаного навчання полягає, по суті, в тому, щоб максимально використати традиційні можливості навчання та онлайн ресурси для досягнення найкращих результатів.

Актуальність. Необхідність переходу до змішаного навчання зумовлена, зокрема, тим, що серед сучасного світу до спеціалістів багатьох галузей чи не на першому місці стоїть здатність до постійного саморозвитку, продовження освіти протягом всього життя. Використання онлайн технологій дозволяє студентам самостійно організувати власний навчальний процес, що значно розширює діапазон можливостей для отримання освіти. З іншого боку, далеко не кожен, хто має бажання навчатись, має рівень відповідальності, достатній для самоорганізації навчання, отже змішане навчання повинно передбачати безпосереднє спілкування викладача і студентів, збагачене і підсилене використанням сучасних технологій як під час аудиторних занять, так і поза ними [3, с. 4]. В даній статі розглянуті електронні інструменти, які довели свою ефективність при викладанні іноземної мови і які є оптимальними як для індивідуальної роботи так і для групової діяльності студентів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки з'явилося чимало вітчизняних та зарубіжних публікацій як теоретичного так і експериментального характеру, присвячених вивченню освітніх можливостей змішаного навчання. Слід згадати, зокрема, праці таких дослідників як В.М. Кухаренко, Л. Р. Данькевич, О.В. Коротун, О.Б. Тарнопольский, Н. В. Рашевської, С. J. Bonk, С. Graham, D. Marsh, E. Massie, A. G. Picciano, I. E. Allen, J. Seaman та багатьох інших. Проте, напевно, найвагомим внеском у вивчення цього поняття саме в контексті викладання англійської мови є добірка з двадцяти досліджень під редакцією В. Tomlinson та С. Whittaker (2013), що присвячена змішаному навчанню в розрізі таких аспектів, як професійний розвиток викладача, англійська для академічних цілей, англійська для професійних цілей, бізнес англійська, англійська для повсякденного спілкування.

Метою статті є аналіз концепції змішаного навчання з метою його ефективного впровадження в процес викладання англійської мови у вищих

навчальних закладах. Зокрема, увага приділяється питанню інтеграції у навчальний процес онлайн ресурсів, тренажерів та інтерактивних завдань для оптимізації викладання іноземної мови.

Методи дослідження. У статті використовувалися методи теоретичного аналізу: вивчення і аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження, вивчення зарубіжного досвіду використання змішаного навчання, а також рефлексія педагогічної діяльності авторів цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Оскільки змішане навчання має безліч освітніх переваг, варто розглянути, як воно може бути впроваджене для покращення мовної освіти. Поява інформаційних технологій забезпечила викладачів величезними можливостями включення нових освітніх ресурсів та інструментів у процес навчання. Через Інтернет викладачі англійської мови можуть отримати широкий спектр навчальних матеріалів та ресурсів, які відповідають потребам їх унікальних навчальних ситуацій.

Концепція та практика змішування можливостей навчання не є новою, але в сучасній цифровій епосі нове – це діапазон можливих компонентів. Розглядаючи змішане навчання, немає жодного ідеального поєднання традиційних форм та онлайн інструментів, а також не існує простої формули для створення ідеальної моделі змішаного навчання.

На даний час існує шість основних моделей, вибір яких має спиратись на ряд факторів, зокрема, рівень мовної підготовки студентів, співвідношення аудиторних годин і самостійної роботи, тощо.

Так, використання моделі аудиторного спілкування (The Face-To-Face Driver Model), на думку багатьох викладачів, є найбільш доречним в ситуації, коли група студентів є неоднорідною, є значна різниця в рівні мовної підготовки і мотивації до навчання. В рамках даної моделі, перевага надається аудиторній роботі, а завдання, які виконуються в режимі онлайн, можуть варіюватись залежно від індивідуальних потреб студентів. Таким чином,

студенти як з високим, так і з низьким рівнем підготовки, мають можливість вдосконалювати навички володіння іноземною мовою. Водночас, певною мірою знімається психологічний бар'єр у студентів, які відчувають недостатність власного рівня в порівнянні з іншими і є, зазвичай, пасивними під час аудиторної роботи.

Досить схожою є ротаційна модель (The Rotation Model), яка також спирається на традиційну модель аудиторної роботи, а онлайн завдання є лише додатковим засобом, який сприяє розвитку тих чи інших навичок завдяки розподілу студентів на групи залежно від їх потреб. Дана модель є актуальною для студентів з переважно низьким рівнем мовної підготовки, які потребують формування і розвитку базових вмінь і навичок (і, відповідно, постійного консультування з викладачем).

На відміну від двох попередніх, гнучка модель (The Flex Model) передбачає значне переважання роботи в режимі онлайн над аудиторною, викладач при цьому виступає в ролі консультанта, оскільки дана модель змішаного навчання є зручною для студентів, які поєднують навчання з роботою, тобто далеко не завжди мають можливість відвідувати заняття.

При використанні моделі “Онлайн-Лабораторія” (Online Lab School Model) студенти отримують повний об'єм матеріалу в режимі онлайн, відвідуючи аудиторні заняття лише періодично (наприклад, для проведення підсумкового контролю), що робить цю модель актуальною для студентів заочних відділень.

Специфіка особистісно-орієнтованої моделі (Self-Blend Model) полягає у тому, що вона поєднує традиційний (або у свою чергу, змішаний) курс іноземної мови, наданий навчальним закладом, з додатковим, який обирає сам студент, залежно від власних потреб.

Онлайн-модель (The Online Driver Model) є повністю дистанційною, всі контакти між викладачем і студентами відбуваються в режимі онлайн [5].

Незалежно від вибору моделі/моделей, за якими працює викладач, є деякі важливі умови, для того, щоб вони були ефективними, зокрема вибір матеріалу та інтерактивність.

Викладачам необхідно ретельно оцінювати навчальні матеріали, так само як і програмні продукти, і використовувати лише ті матеріали, які є методологічно обґрунтованими. Викладач продовжує заохочувати та мотивувати, керувати та контролювати прогрес, надавати відгуки, підвищувати впевненість і підтримувати мотивацію. При цьому студенти не пасивні і слухняні виконавці волі викладача, готові приймати всі умови заданої моделі навчання, а рівноправні партнери, які мають право вибору індивідуальної траєкторії. Технологія змішаного навчання націлена на те, щоб сформувати у студентів уміння самостійно планувати і організовувати свою діяльність, орієнтуючись на кінцевий результат. Студенти вчаться приймати рішення, робити усвідомлений вибір і нести за нього відповідальність.

Безперечно, змішане навчання має ряд переваг у порівнянні з повністю дистанційними курсами і традиційним аудиторним навчанням: використання сучасних технологій (що сприяє підвищенню мотивації студентів, адже вони належать до покоління, яке не уявляє собі життя без гаджетів); актуальність інформації, адже застаріла інформація може негативно позначитись на зацікавленості студентів); багаторівневість завдань, тобто можливість розвитку і вдосконалення мовних компетенцій для студентів з різним рівнем підготовки; увага до індивідуальних потреб студентів; можливість самостійно контролювати темп подачі інформації (наприклад, натиснувши кнопку «пауза» під час перегляду відео); ігрова форма побудови завдань-тренажерів; контакт зі студентами в режимі онлайн.

Змішана форма навчання є одним із пріоритетних напрямків роботи в Навчально-науковому інституті бізнес-технологій “УАБС” СумДУ. Викладачі кафедри іноземних мов знаходяться в безперервному пошуку рішень для

варіативності і гнучкості процесу навчання в умовах обмеженої кількості аудиторних годин.

Залежно від конкретних потреб, контакт зі студентами забезпечується за допомогою, зокрема, платформи Google Classroom, створення груп в соціальних мережах, інтерактивної дошки padlet (наприклад, <https://padlet.com/lagrek/ymbxft1pj466>, [https://padlet.com/skarloupina/english is great](https://padlet.com/skarloupina/english_is_great)), блогу (наприклад, <http://inmov.uabs.sumdu.edu.ua/ua/blogi>) тощо.

Слід зазначити, що використання інтерактивної дошки padlet (padlet.com) є досить вдалим варіантом як для створення невимушеної творчої атмосфери під час заняття, так і для розвитку мовних навичок. Перш за все, дошка padlet може бути персоналізованою (викладач обирає її стиль, фонове зображення, яке може бути діловим або неформальним, залежно від потреби, може бути темою для обговорення під час першого знайомства з групою студентів).

Функції дошки padlet включають в себе можливість обміну інформацією (прикріплення аудіо, відео, текстових файлів, pdf документів, зображень, посилань на відкриті ресурси); додавання коментарів; оцінювання (рейтинг); Викладач має змогу модифікувати саму дошку; редагувати пости студентів; надавати студентам доступ до додаткових функцій (рейтинг, редагування, коментарі).

Відповідно, padlet може бути засобом для:

- синхронізації роботи студентів в аудиторії або поза її межами (викладач і студенти можуть бачити зміни на дошці в режимі реального часу, наприклад, під час проведення брейнстормінгу),
- розвитку навичок писемного монологічного мовлення (студенти висловлюють свою точку зору у вигляді постів, при цьому слід зазначити, що більшість студентів сприймає подібні завдання дуже позитивно, оскільки, на відміну від виконання письмових завдань на папері, відбувається реальне

спілкування, висловлювання студентів призначені не лише для викладача, але для всіх учасників обговорення),

- розвитку навичок читання (текст, запропонований для опрацювання, зберігається на дошці padlet, що знімає потребу в роздрукуванні матеріалів і надає доступ до них як під час аудиторного заняття, так і під час самостійної роботи; студенти можуть читати пости один одного, коментувати їх, тощо),
- розвитку навичок аудіювання (аудіо/відео файл або посилання на ресурс, що знаходиться у відкритому доступі, зберігається на дошці padlet),
- зняття психологічного бар'єру (студенти з низьким рівнем базової мовної підготовки часто намагаються уникнути усних висловлювань під час заняття, тоді як відповіді на запитання у формі коментарів на дошці padlet вони сприймають як менш складне завдання, оскільки це нагадує їм звичне спілкування в соціальних мережах).

Отже, використання padlet є доцільним для організації навчальних матеріалів і спілкування зі студентами в режимі онлайн, адже, незважаючи на відсутність чіткої структури розташування матеріалів (на відміну, наприклад, від Google Classroom), віртуальна дошка: надає постійний (за потреби, обмежений) доступ до всіх напрацювань протягом певного періоду часу (семестру, навчального року) і дозволяє студентам працювати як в аудиторії, так і автономно. Крім того, padlet працює в будь-якому браузері, не вимагає від студентів реєстрації (хоча при встановленні відповідного додатку на смартфон, кожне оновлення дошки відображається у вигляді повідомлення, що є досить зручним як для викладача, так і для студентів) і є безкоштовним.

Одним з найбільш поширених шляхів впровадження змішаного навчання у викладання іноземних мов є автентичні відео матеріали, доступ до яких надають численні онлайн-платформи, такі як <http://learnenglish.britishcouncil.org/en>, <https://www.engvid.com/>, <http://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/>,

<http://www.australiaplus.com/international/learn-english/the-business-of-english-series/7388288>, тощо.

Серед цілей використання автентичних відеоматеріалів слід перелічити такі: розвиток мовних компетенцій (перш за все навичок аудіювання і мовлення), розвиток навичок міжкультурного спілкування, вони можуть бути засобом для введення нового лексичного або граматичного матеріалу, темою для групової дискусії, завданням для самостійної роботи. Перегляд відео може сприяти і підвищенню мотивації студентів, розширенню їх кругозору, оскільки є джерелом інформації.

На етапі продуктивних завдань, спрямованих на вдосконалення навичок усного мовлення, традиційне безпосереднє спілкування також поєднується з використанням технологій. Так, усна доповідь або діалог, представлені в форматі відеозапису, сприятимуть розвитку не тільки навичок монологічного і діалогічного мовлення, але і, наприклад, критичного мислення (студенти матимуть змогу переглянути власний запис), вміння працювати в команді, тощо. Слід згадати також такий ресурс, як Voki (voki.com), платформу, де створюється персоналізований аватар, мовлення якого студент може озвучити сам, або прослухати власний текст у виконанні обраного персонажа. Обидва варіанти мають право на існування, оскільки це надає більше можливостей для студентів з різним рівнем мовної підготовки: більш “сильні” студенти відразу зможуть зробити аудіо запис власного тексту, а “слабші” зможуть спочатку прослухати його, розвиваючи, таким чином, не тільки навички монологічного мовлення, але й аудіювання, вдосконалюючи вимову.

Ще одним корисним ресурсом, який активно використовується викладачами кафедри є Quizlet. Це онлайн програма-генератор карток, що використовується в основному для тренування лексики, а також для відпрацювання граматики і навіть вимови. Робота з даним сервісом складається з декількох етапів: студенти ознайомлюються з необхідною лексикою, пишуть

переклад / значення слів, виконують тест та завдання на зіставлення. В кінці є можливість пограти в ігри “Scatter” і “Space Gravity”. Quizlet має ряд переваг: зручна навігація та інтерфейс; оптимізація робочого часу викладача, витраченого на підготовку матеріалів; ігрова форма навчання.

В контексті оптимізації робочого часу викладача слід також згадати можливість проведення тестового контролю в режимі онлайн. Подібну можливість надають, серед інших, платформи Quizizz.com і Google Forms. Обидві платформи дозволяють створення і автоматичну перевірку завдань множинного вибору, заповнення пропусків, написання коротких текстів тощо. Як показує досвід, Google Forms є більш доречним варіантом для проведення підсумкового контролю, тоді як Quizizz.com має підкреслено ігрову форму і може слугувати яскравим прикладом того, як гейміфікація навчального процесу сприяє розвитку необхідних навичок. Перевагами використання даних ресурсів є: легкість підготовки (процес практично аналогічний роботі з текстовим редактором); зручний інтефейс; економія часу на перевірку (вона відбувається автоматично, за потреби, можна перевіряти результати особисто); оптимізація процесу проведення тестування (викладач може бачити результати виконання тесту як окремим студентом, так статистику групи, студенти отримують не тільки кінцеву оцінку, але і (за потреби) аналіз правильних/ неправильних відповідей). Обидва ресурси є безкоштовними, не вимагають від студентів реєстрації, єдиною умовою проведення тестування є наявність стабільного інтернет-зв'язку. Таким чином, застосування цих ресурсів дозволяє вирішити такі проблеми у вищій освіті:

- індивідуалізації навчання. За О.В. Коротун, метою реалізації індивідуалізації змішаного навчання у ВНЗ є вибір найбільш раціональних форм та методів навчання, враховуючи природні здібності та особливості студентів; розширення можливостей для самовираження, саморозвитку та саморозкриття

студентів; орієнтація навчального процесу на розвиток неповторності та самобутності кожного майбутнього фахівця [1, с. 125].

- інтенсифікація навчання (збільшення обсягів часу на самостійну роботу студентів, широкій вибір навчального матеріалу).
- оптимізації навчання (найбільш доцільний добір методів, форм та засобів навчання для досягнення бажаних результатів навчальної діяльності).

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Більшість викладачів іноземної мови погоджуються з тим, що студенти не мають можливості практикувати вміння та мовні компоненти через обмежений час аудиторних занять. Низка досліджень, а також власний досвід авторів статті показали, що змішане навчання можуть ефективно вирішити цю проблему. Для залучення студентів до комунікативної мовної практики можуть бути використані різноманітні електронні ресурси. Онлайн компоненти надають кожному студенту можливість пройти матеріал в зручному йому режимі, а також пропонують додаткові можливості для подальшого навчання. Крім того, включення електронного елемента в змішане навчання дозволяє використовувати іноземну мову в реальних комунікативних діях (через форуми, чати, електронні листи тощо) та надає студентам можливість працювати з автентичним матеріалом. Загалом, такий досвід допомагає студенту стати менш залежним від викладача та більш самостійним, як під час курсу, так і в подальшому навчанні.

Таким чином, можна стверджувати, що змішане навчання є ефективним способом поліпшення мовної підготовки студентів, структурування їх самостійної роботи, підвищення мотивації до навчальної діяльності.

Література

- 1. Коротун О. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти [Електронний ресурс] / О. В. Коротун // Інформаційні технології в**

освіті. 2016. № 3 (28). – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/22768/1/117-129.pdf>.

2. Garrison D. Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines [Електронний ресурс] / D. Garrison, N. Vaughan // San Francisco: Jossey-Bass. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.ca/books?id=UhYnZbYhDI0C&pg=PT1&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false.

3. Marsh D. Blended Learning. Creating Learning Opportunities for Language Learners [Електронний ресурс] / Debra Marsh // Cambridge University Press. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.cambridge.org/files/1214/1174/1998/Touchstone Blended Learning Combined Debra Marsh.pdf](http://www.cambridge.org/files/1214/1174/1998/Touchstone%20Blended%20Learning%20Combined%20Debra%20Marsh.pdf).

4. Sharma P. Blended learning : using technology in and beyond the language classroom / P. Sharma, B. Barrett. – Oxford : Macmillan, 2007.

5. Thompson J. 6 Blended Learning Models: When Blended Learning Is What's Up For Successful Students [Електронний ресурс] / Judi Thompson. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://elearningindustry.com/6-blended-learning-models-blended-learning-successful-students>.

6. Tomlinson B., Whittaker C. Blended Learning in English Language Teaching: Course Design and Implementation [Електронний ресурс] / Brian Tomlinson, Claire Whittaker – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://englishagenda.britishcouncil.org/continuing-professional-development/cpd-teacher-trainers/blended-learning-english-language-teaching-course-design-and-implementation>

7. Watson J. Blending Learning: The Convergence of Online and Face-to-Face Education [Електронний ресурс] / John Watson // North American Council for Online Learning. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED509636.pdf>.

Андрейко. Л.В. Реалізація концепції змішаного навчання при викладанні англійської мови у вищій школі / Л.В. Андрейко, Ю.А. Скарлупіна. // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал / редкол. В.І Кушнерик та ін. - Чернівці: ВД "РОДОВІД". – 2018. – Вип. 2(16). - С. 3-14.